

9. 7. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K námitce započtení v rozhodčím řízení

Nejvyšší soud České republiky v rozsudku ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2016/2011, publikovaném (mj.) na serveru epravo.cz dne 16. 5. 2013 pod č. 91384, přijal závěr, že „Je-li v rozhodčím řízení žalována určitá pohledávka, musí mít žalovaný v rozhodčím řízení právo uplatnit proti této pohledávce veškeré námitky, které mohou mít dopad na rozhodnutí ve věci. Následkem řádného uplatnění námitky započtení v řízení by mohl být závěr rozhodujícího orgánu, že žalovaná pohledávka zanikla z důvodu započtení. Žalobu by bylo poté nutné v rozhodčím řízení zamítnout. Žalovanému nelze upřít možnost uplatnit svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce. Rozhodce musí obranu žalovaného, již uplatňuje svou pohledávku k započtení proti uplatněné pohledávce žalobce, posoudit věcně, tj. zda došlo v důsledku tohoto úkonu k zániku (částečnému zániku) pohledávky žalobce, a nemůže toto věcné posouzení odepřít z důvodu, že k tomuto posouzení nemá rozhodce pravomoc, neboť o této pohledávce nebyla uzavřena rozhodčí smlouva. Pokud tak učiní, odnímá tím účastníkovi řízení možnost věc před rozhodci projednat.“

Nejvyšší soud se v uvedeném rozsudku vyjádřil mj. i k posouzení otázky, zda pod důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRŘ“), kterým je, že „straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat“, spadá i situace, kdy se rozhodce v rozhodčím řízení věcně nezabýval námitkou, že pohledávka žalovaná v rozhodčím řízení zanikla započtením. Po právním zhodnocení věci pak dovedl, že důvod ke zrušení rozhodčího nálezu soudem upravený v § 31 písm. e) ZRŘ míří především na ochranu dodržování základních procesních práv a povinností účastníků rozhodčího řízení s ohledem na zásadu rovnosti účastníků řízení vyjádřenou v § 18 ZRŘ. S ohledem na princip rovnosti zbraní účastníků řízení, který se uplatňuje i v rozhodčím řízení, je třeba dát oběma stranám v rozhodčím řízení možnost tvrdit, vlastní tvrzení prokazovat a vznášet námitky proti tvrzení protistrany. Účastníci mají zároveň právo, aby se vznesenými námitkami rozhodčí soud věcně zabýval. Přijal pak závěr, jenž byl citován výše na úvod k tomuto příspěvku.

Závěr dovozený Nejvyšším soudem vypadá „dobře“ a logicky, akcentuje rovněž ústavní rozměr. Jeho slabinou je ovšem to, že zakládá pravomoc rozhodce k projednání sporu tam, kde tato pravomoc dána z hlediska objektivního práva není. [1]

Mám k němu jen několik stručných - spíše než připomínek, tak jen - doplnění, o kterých jsem přesvědčen, že stojí alespoň za krátkou úvahu.

Tak předně, vzniká otázka: Pokud někdo žaluje pohledávku ze smlouvy, která svěřuje prostřednictvím rozhodčí doložky projednání sporu rozhodčímu soudu, rozhodčímu senátu nebo rozhodci (dále jen společně „rozhodčí soud“), můžeme tuto situaci označit jako „právní titul - smlouva s rozhodčí doložkou“. Pokud někdo žaluje pohledávku ze smlouvy, která nesvěřuje

prostřednictvím rozhodčí doložky projednání sporu rozhodčímu soudu, můžeme tuto situaci označit jako „právní titul - smlouva bez rozhodčí doložky“. Zatímco v prvním případě je dána, jak tomu bylo i v Nejvyšším soudem posuzovaném případě, pravomoc rozhodčího soudu, v druhém případě pravomoc rozhodčího soudu dána není. Přesto, s odkazem na zásadu rovnosti stran vyjádřenou v ust. § 18 ZRŘ a obecné zásady ústavněprávní, dovozuje Nejvyšší soud povinnost (a tedy i pravomoc) rozhodce k projednání v rozhodčím řízení i toho sporu, který generuje z právního titulu - smlouvy bez rozhodčí doložky.

Podle názoru Nejvyššího soudu lze tedy (procesní) právo na započtení pohledávky v probíhajícím rozhodčím řízení uplatnit i bez toho, aby smlouva, na základě které vznikla pohledávka, jež je předmětem námitky započtení, byla „kryta“ rozhodčí doložkou, resp. aby právním titulem, o který se námitka započtení opírá (a stejné závěry by bylo možno učinit i o protižalobě), byla smlouva bez rozhodčí doložky.

Některé modelové situace

Přestavme si tu situaci opačně: někdo žaluje (před soudem) pohledávku ze smlouvy, která nesvěřuje prostřednictvím rozhodčí doložky projednání sporu rozhodčímu soudu, a jde tedy o situaci „právní titul - smlouva bez rozhodčí doložky“. V probíhajícím soudním řízení namítne započtení strana, jejíž pohledávka vyplývá ze smlouvy, spory z níž mají být projednány v rozhodčím řízení. Tato strana uplatní v soudním řízení námitku započtení a druhá strana sporu namítne nedostatek pravomoci soudu k projednání námitky započtení podle § 106 odst. 1 o.s.ř. v tomto soudním řízení. Jak má reagovat soud? Pokud takové námitce (námitce nedostatku pravomoci soudu) nevyhoví, deleguje na sebe pravomoc rozhodovat spor ze smlouvy, která soudní pravomoc k projednání sporu vylučuje; pokud jí vyhoví, zbaví účastníka řízení možnosti věc před soudem řádně projednat a nepůjde patrně o spravedlivý proces.

Nebo další věc: rozhodčí řízení je úplatné. Není napojeno na státní rozpočet, odměnu rozhodce hradí strany sporu atd. Poplatek za rozhodčí řízení hradí žalobce při podání žaloby nebo na výzvu rozhodčího soudu. Pokud jej neuhradí v řádem rozhodčího soudu (§ 13 odst. 1 a 2 ZRŘ) nebo v pravidlech rozhodčího řízení (§ 19 odst. 4 ZRŘ) nebo v dohodě stran o postupu v rozhodčím řízení sjednané podle § 19 odst. 1 ZRŘ stanovené lhůtě, rozhodčí soud řízení zastaví [rozhodne usnesením o zastavení rozhodčího řízení podle § 23 písm. b) ZRŘ pro nezaplacení poplatku za rozhodčí řízení].

Námitka započtení není nic jiného než typ protižaloby, a protižaloba je v rozhodčím řízení podobně jako námitka započtení zpoplatněna. Doplnuji, že je podle většiny pravidel rozhodčího řízení vydávaných podle § 19 odst. 4 ZRŘ zpoplatněna nejen v části převyšující žalovanou pohledávku, jak je tomu v řízení před soudem, ale i ve své části - omlouvám se za ten výraz - „kmenové“, tj. v té, v níž působí (může působit) podle vůle namítatele jen jako procesní obrana.

Jak má tedy postupovat rozhodce za situace, kdy je podána žaloba, poplatek za rozhodčí řízení je uhrazen, protistranou (žalovaným) je vznesena námitka započtení, rozhodce vyzve žalovaného k úhradě poplatku za projednání protižaloby, resp. námitky započtení v rozhodčím řízení a tato strana odmítne poplatek uhradit s tím, že její pohledávka není kryta rozhodčí doložkou a nemá tudíž povinnost hradit poplatek za rozhodčí řízení, ale že na námitce započtení, která generuje svoji právní sílu z tvrzeného hmotného práva, trvá? Anebo prostě neuvede nic, pouze poplatek bez dalšího neuhradí? Je rozhodce v takovém případě oprávněn vést dále pouze řízení o uplatněné žalobě a řízení o protižalobě/námitce započtení zastavit pro nezaplacení poplatku? Nebo by i v takovém případě porušil rovnost stran vyjádřenou v ust. § 18 ZRŘ?

I když se Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí s možnými právními důsledky úhrady či neúhrady

poplatku za podání protižaloby/námítky započtení do probíhající rozhodčího řízení nevypořádává, lze z textu shora citované právní věty rozsudku Nejvyššího soudu dovodit, že rozhodce je zřejmě povinen protižalobu/námítku započtení bez dalšího projednat. To se ostatně jeví jasné i z toho pohledu, že protižaloba/námítka započtení je optikou české civilistiky nazírána jako součást původního řízení; optikou rozhodce však takovou součástí není, nebo (minimálně) být nemusí, neboť rozhodce má povinnost zkoumat svoji pravomoc podle § 15 odst. 1 ZRŘ jak při podání žaloby žalobcem, tak při podání protižaloby žalovaným/protižalobcem, a stejně tak v obou případech vyměřit poplatek a požadovat jeho úhradu. Podání protižaloby/námítky započtení, ač má bezprostřední vliv na ne/přiznání žalovaného nároku, není totiž jen jedním z více důkazů o ne/existenci žalobcem žalované pohledávky, ale zakládá (v případě existence rozhodčí doložky ve smlouvě, z níž protižaloba/námítka započtení generuje) povinnost rozhodce projednat ve své ryzi podstatě další „celý nový tvrzený nárok“, s mnoha důkazy vztahujícími se výlučně k protižalobě/námítce započtení. Netřeba se tedy zvláště podívat nad tím, činí-li pravidla rozhodčího řízení (z hlediska úhrady poplatku) z projednání protižaloby/námítky započtení samostatné řízení, které v této logice potom také samostatně a zvlášť zpoplatňují.

Optikou rozsudku Nejvyššího soudu je nicméně rozhodce povinen projednat protižalobu/námítku započtení i tehdy, pokud podatel k výzvě rozhodce poplatek na její podání neuhradil, a dokonce i za situace, kdy pravomoc rozhodce projednat protižalobu/námítku započtení není vůbec dána. Ke spravedlivému cíli tak Nejvyšší soud dospívá cestou nadužití obvyčejného práva.

Anebo další situace: rozhodčímu soudu je žalovaným doručena protižaloba/námítka započtení, rozhodčí soud ji projedná, provede o ní dokazování, rozhodne etc. Žalobcem je však hned při jeho prvním úkonu v tomto „druhém“ řízení (řízení o protižalobě/námítce započtení), probíhajícím uvnitř „prvního“ řízení (tj. „uvnitř“ řízení o původní žalobě), kterým bude patrně jeho (žalobcovo) vyjádření k protižalobě/námítce započtení, vznesena námítka nedostatku pravomoci rozhodčího soudu k projednání sporu o protižalobě/námítce započtení (§ 15 odst. 2 ZRŘ). Má rozhodce tuto námítku zamítnout? Na základě čeho? Postačí mu v takovém případě poukaz na v tomto článku posuzovaný judikát Nejvyššího soudu k dovození jeho pravomoci projednat věc, k jejímuž projednání jej strany nikdy rozhodčí doložkou nepověřily?

Pokud je odpověď na tuto otázku kladná, a zdá se, že pro Nejvyšší soud ano, jde o zvláštní případ konkurence dvou procesních práv ústavní úrovně, kdy na jedné straně stojí právo (zde: právo žalobce) nebýt odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 2 Listiny), a na straně druhé ústavní právo (zde: právo žalovaného) na projednání věci před soudem, garantované tamtéž.

Uvedenou situaci podle mého názoru ještě komplikuje shora načrtnutá úvaha o tom, zda při projednání protižaloby/námítky započtení má nebo nemá hrát roli to, zda protižalobce/namítatel započtení, uhradil nebo neuhradil poplatek za rozhodčí řízení. Pokud by byl rozhodce, a vycházejí ze závěru Nejvyššího soudu, tak patrně je povinen projednat protižalobu/námítku započtení, i v případě, pokud protižalobce/namítatel započtení poplatek za rozhodčí řízení neuhradil, nebylo by tím porušeno právo na fair proces a rovnost stran (§ 18 ZRŘ) právě tím, že zatímco žalobce musel poplatek za rozhodčí řízení uhradit, aby mohl být jeho spor v rozhodčím řízení projednán a řízení o jeho žalobě nebylo rozhodčím soudem zastaveno, protižalobce/namítatel započtení by byl této povinnosti zproštěn?

Závěr

Rozumím závěrům Nejvyššího soudu, v konečném důsledku směřují k tomu, aby rozhodnutí rozhodce/soudu bylo spravedlivé, což by měl být v právním státě skutečně „základ základů“, neboť poučky typu, že rozhodnutí, které je po právu, ještě nemusí být spravedlivé, je podle mého názoru

třeba každým jedním spravedlivým rozhodováním vytlačovat mimo učebnice teorie práva (nebo je tam ponechat jako příklad rozhodování v totalitárních režimech). Shora popsané situace však dávají vzniknout vícero otázkám, na které si autor tohoto příspěvku neosobuje činit jasně konturované závěry.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M.,
ředitel Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

[Ústav práva a právní vědy, o.p.s.](#)

PALÁC KONVIKT
Konviktská 24
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 247 011

Fax.: +420 224 281 226

e-mail: podatelna@ustavprava.cz

-----
[1] To je novum, neboť všechny senáty Nejvyššího soudu ve své judikatuře posledních 2 let dovozují s odkazem na společenskou nezbytnost ochrany spotřebitele/dlužníka a s odkazem na neurčitost způsobu určení rozhodce závěry právě opačné a shledávají jednotně neplatnými i rozhodčí doložky, u nichž způsob určení rozhodce pochopil každý, kdo si takovou rozhodčí doložku alespoň letmo přečetl (a před 1. 5. 2011 o jejich platnosti nepochyboval ani Nejvyšší soud nebo minimálně některé jeho senáty či soudci). Turbulentní a v dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu k platnosti rozhodčích doložek sjednaných mechanismem určení rozhodce ve smyslu ust. § 7 odst. 1 ZRŘ přelomové bylo usnesení občanskoprávního a obchodněprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. května 2011, sp. zn.: 31 Cdo 1945/2010.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpečnostní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)

- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Pokuta 32 mil. EUR pro Dacia/Renault - evropské soutěžní úřady tvrdě došlapují na no-poaching. Měla by Vaše společnost být na pozoru?](#)
- [Rozdělení společného jmění manželů v případech výdělečné činnosti pouze jednoho z manželů](#)
- [Oběť znásilnění má nárok na peněžitou satisfakci](#)
- [Digitalizace AML povinností: jak technologie mění plnění povinností pro tisíce povinných osob](#)
- [\(Ne\)vypořádání předmětu řízení u soudního smíru](#)
- [Nové limity opatrovnického rozhodování v judikatuře ESLP a Ústavního soudu](#)